

GEOGRAFIJA V VOJAŠKEM ŠOLSTVU REPUBLIKE SLOVENIJE

Zvonimir Bratun*

Izyleček:

UDK:911.3:355(497.4)

V prispevku so predstavljene geografske vsebine v vojaškem šolstvu Republike Slovenije. Razdeljene in prilagojene so ravni slušateljev. Geografska pestrost in majhnost Slovenije zahteva poglobljeno vrednotenje prostora, ki je pomemben vojaški dejavnik. Ravni in vsebine geografskih znanj so primerljive z vsebinami na tujih vojaških šolah.

Ključne besede: *prostor, zemljišče, geografski dejavnik, vojaška geografija, topografija, vojska, relief, vojaškogeografske smeri, vojaške šole, izobraževanje, Slovenija.*

GEOGRAPHY IN THE MILITARY SCHOOLING OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Abstract:

In the article geographical topics in the military schooling of the Republic of Slovenia are represented. They are distributed and adapted according to the level of the students. The geographic variety and small size of Slovenia both demand the evaluation of terrain, which is an important military factor. The levels and topics of geographical knowledge are comparable to those at foreign military schools.

Key words: *space, area, field, geographical factors, military geography, topography, army, relief, military geographical routes, education, military schools, Slovenia.*

* Doktor geografskih znanosti in univerzitetni diplomirani obramboslovec. Predavatelj za vojaško geografijo in topografijo na Centru vojaških šol, Ministrstvo za obrambo in zunanji sodelavec Katedre za obramboslovje, Fakulteta za družbene vede.

UVODNA IZHODIŠČA

Geografski prostor je pomembna prvina sodobne nacionalne, državne in mednarodne varnosti. Od njega so v veliki meri odvisne moč, velikost in trajnost vsake države v širšem (sosedstvo in zunanji vplivi) in ožjem pomenu (območje razprostranjenosti državne suverenosti). Še zlasti to velja na vojaškoobrambnem področju za manjše države.

Pravočasno, učinkovito in kakovostno delovanje vojaškoobrambnega sistema zahteva stalno preučevanje vseh dejavnikov oboroženega boja. Med človeškimi, tehnološkimi in časovnimi dejavniki še posebej izstopa pomen prostorskega dejavnika. Tu nastopa geografija kot temeljna veda o zemeljskem površju ali geografskem prostoru, ki omogoča pridobivanje znanj tudi za vojaškoobrambne potrebe. Zato so znanja iz geografije vgrajena v delo enot in poveljstev Slovenske vojske in v vojaško šolstvo.

V poveljstvih in večjih samostojnih enotah Slovenske vojske izstopa vrednotenje izbranih geografskih območij zaradi možnosti uporabe enot v pripravi in izvedbi bojevanja. Analizirajo verjetne vojaško geografske smeri prodorov možnih nasprotnikov.

Bodoče podčastnike, častnike in poveljniško štabne častnike za potrebe Slovenske vojske izobražujejo in usposablajo vojaške šole doma in v tujini. Velika večina podčastnikov, častnikov in poveljniško štabnih častnikov se šola v Centru vojaških šol, ki je organizacijska enota generalštaba Slovenske vojske.

Na urjenjih, usposabljanjih in med izobraževanjem se seznanjajo z različnimi učinki naravnih in nekaterih družbenogeografskih dejavnikov. Preučevanje, izobraževanje, usposabljanje in urjenje posameznika in/ali skupine ter kandidatov za podčastnike in častnike obsega več ravni. Izhajajo iz racionalne izbire obsega, vsebine in načina izobraževanja ter določitve izobraževalnih vsebin iz geografskega prostora.

Sluhatelji spoznavajo in preučujejo geografski prostor pri več predmetnih področjih, ki vsebujejo tudi prostorsko razsežnost. Med njimi so čisti vojaški predmeti (taktika, vodenje in poveljevanje, oborožitev in oprema ter štabno delo in postopki) ter splošno izobraževalni predmeti: zgodovina, telesna vzgoja in mednarodno vojno pravo. Težišče izobraževalnih vsebin pa kljub nekoliko manjšemu obsegu ur predstavlja geografija in v precejšnjem delu tudi topografija s kartografijo.

1. UPORABNOST GEOGRAFIJE ZA VOJAŠKO ŠOLSTVO NA PRIMERU SLOVENIJE

Uporabnost geografije za vojaško šolstvo narekujejo posebnosti geografskega prostora Slovenije in njenega položaja na stičišču nekaterih večjih naravnih evropskih geografskih enot. Zato v vojaškem šolstvu ne moremo oblikovati nekega sintetičnega prostorskega okvira, ki bi bil preprost posnetek rešitev in pravil drugih.

Kljub hitremu prilagajanju standardom Nata in prenosu njihove tehnologije predstavlja slovenski geografski prostor pravi naravni laboratorij za preverjanje njihove učinkovitosti. Hitro spreminjajoče se geološke, reliefne, hidrografske in vegetacijske značilnosti na krajše razdalje v geografskem prostoru onemogočajo uporabo enotnih načel vodenja bojevanja. Zato se je zane-marjanje učinkov geografskih dejavnikov maščevalo že mnogim vojskam na našem ozemlju¹.

¹ Zaseki dreves na izbranih odsekih cest pred Ljutomerom v junijski vojni 1991. leta so znatno upočasnili prodor oklepnih kolon JLA. Načrtovalci agresije na Slovenijo so spregledali gozdnatost Slovenije (vegetacijski dejavnik) in niso opremili svojih enot z motornimi žagami.

Dobro poznavanje geografskega prostora lahko pomeni odločilno prednost za naše oborožene sile kljub številčni in tehnološki premoči nasprotnika. Dobrega poznavanja geografskega prostora ne morejo nadomestiti geografski informacijski sistemi in daljinske zaznave. To se je pokazalo tudi v lanski vojni na območju Zvezne republike Jugoslavije in se še bolj drastično kaže v problemih ruske vojske v Čečeniji.

Ko preučujemo geografski prostor Slovenije, izhajamo iz spoznanj fizične in regionalne geografije Slovenije za bodoče podčastnike in častnike ter v manjšem delu tudi za štabne častnike in poveljnike večjih enot. Za generalštabne častnike in poveljnike operativnih enot so posebnega pomena tudi spoznanja iz družbene, politične in regionalne geografije Evrope. Čedalje več slovenskih častnikov odhaja na vojaške misije v okviru Združenih narodov. Geografske vsebine predstavljajo pomembno podlago za spoznavanje vojaških, naravnih in družbenih značilnosti obrobni območij Evrope, kot so Ciper, Kavkaz in Kosovo. Pomembna je tudi uporaba geografskih tehnik in kartografskih metod vrednotenja izbranega geografskega prostora pri hitrejšem spoznavanju, razumljivejšem spremljanju in učenju za vodenje enot in bojevanje.

Dodatno vzpodbudo pomeni tudi zamisel o geografiji kot nacionalnem predmetu slovenskega šolstva. Vojaško šolstvo je samo del celotnega slovenskega šolstva in izkorišča predhodno pridobljena znanja, zato je vojaška geografija osredotočena na vojaški izkoristek geografskega prostora.

Preučevanje geografskega prostora je še posebej izrazito na dveh predmetnih področjih (topografija kot tehnična stroka in geografija kot krovna veda o prostoru), ki sta zaradi vojaških posebnosti prepleteni, še zlasti na šoli za podčastnike ter šoli za častnike. Kot samostojno predmetno področje se delno pojavlja v Šoli za častnike in na zahtevnejših programih Poveljniškoštabne šole.

2. KRATEK PREGLED GEOGRAFSKIH VSEBIN V ŠOLI ZA PODČASTNIKE

Podčastniki so vmesni člen v organizaciji Slovenske vojske. V procesu priprav morajo vrednotiti učinke bojnega okolja pri izvedbi naloge. Ker imajo slušatelji šole za podčastnike predhodno srednješolsko izobrazbo, spoznavajo samo nekatere vojaške prvine geografskega prostora², saj je težišče namenjeno topografiji in kartografiji kot tehničnima strokama.

Preglednica 1: Geografske prvine na šoli za podčastnike

Teme iz vojaškostrokovnih predmetov in topografije, povezane z geografijo	Geografske prvine
Topografske in taktične lastnosti zemljišča (prehodnost in preglednost) vegetacija	Reliefne oblike, nakloni, ekspozicije, višinski pasovi površja, vegetacija, hidrogeografija,
Vreme - vpliv na vojaške aktivnosti	Učinki vremenskih pojavov (padavine, megla, sonce, klimatogeografski podatki)
Prostorske strukture in objekti	Kmetijske površine, naselja, industrijski in gospodarski objekti, prometnice, infrastruktura
Posebnosti bojevanja	Kraško, visokogorsko in hribovito zemljišče
Število vseh ur (od 600 do 1000)	Skupno število ur (do 10 ur) ali 1%

Vir: Štemberger, 1999, str. 6.

² *Kratek pogled nazaj pokaže, da je bil geografski prostor pomembno izobraževalno področje. Tako je v Odredbi GŠ NOV in POS o organizaciji tečajev za nižji komandni kader pri štabih divizijah od 100 ur programa za usposabljanje podoficirjev namenjeno spoznavanju zemljišča in orientaciji 22 ur programa. (Arhiv Inštituta za novejšo zgodovino, št. F 109-III-2.)*

3. KRATEK PREGLED GEOGRAFSKIH VSEBIN V ŠOLI ZA ČASTNIKE

Slušatelji šole za častnike³ spoznajo osnovne vojaškogeografske značilnosti ozemlja skice terena in oceno prostora. Poleg tega se usposobijo za nekatere praktične naloge in postopke iz vojaške topografije⁴. Izobraževanje in usposabljanje poteka teoretično in praktično v obliki predavanj in terenskega dela. Na ekskurzijah spoznavajo kulturno in naravno dediščino v povezavi z mednarodnim vojnim pravom in ekološko problematiko.

Preglednica 2: Število ur celotnega programa in razmerje z vojaško topografijo in geografije

PREDMETI - VSEBINE	1. faza	2. faza	3. faza	4. faza	5. faza	Skupaj
Vojaška topografija in geografija	23			27		50
Skupaj vseh ur	342	190	686	499	336	2053

Vir: Ministrstvo za obrambo, Center vojaških šol, Tematski načrt ... št. 013-03-1/99-57 z dne 16. 07. 1999.

Preverjanje in ocenjevanje znanj sestavljajo pisni in ustni izpit, izdelava in zagovor seminarske naloge⁵.

Vsi slušatelji morajo biti sposobni delovati v različnih bojnih situacijah nelinearnega bojišča, v vseh razsežnostih vojskovališča (taktičnih, operativnih in strateških), izven »varnega zaledja«. To narekujejo usposobljenost za različne taktične naloge in postopke v spremenljivem bojnem okolju, sposobnost za preživetje na bojišču, velika gibljivost, ofenzivnost, nenehna pripravljenost na postopke in situacije v resničnih bojnih razmerah v geografskem prostoru.

Slušatelji spoznajo osnove vojaške geografije, razmerje vojaške topografije in geografije razmerje med prostorom in zemljiščem ter topografsko taktične kategorije geografskega prostora Republike Slovenije.

Naučijo se uporabljati topografske karte in nekatere kartografske tehnike⁶, posnetke iz zraka in satelitske posnetke območja. Ločijo manevrska, gorska, kraška, gozdnata in močvirna območja. Znajo oceniti prehodnost, preglednost in zaščitne lastnosti zemljišča. Seznanijo se s pomembnejšimi prostorskimi strukturami. Spoznajo sekajoče, stekajoče in razhodne vojaškogeografske smeri na območju Slovenije in nekatere geografske prvine določanja vojaškogeografskih smeri v Sloveniji in širše.

3 Program izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike izhaja iz koncepta pridobivanja bodočih častnikov iz vrst diplomantov višjih in visokih šol na podlagi 1. in 2. odstavka 64. člena ter 88. člena Zakona o obrambi (Uradni list Republike Slovenije št. 82 z dne 30.12.1994).

4 Kandidati se usposobijo za uspešno orientacijo, uporabo topografskih kart in topografskih instrumentov. Naučijo se meriti na zemljišču in po karti.

5 Izvedba programa je zaupana habilitiranemu visokošolskemu delavcu in inštruktorjem. Materialni pogoji za uspešno izvedbo predmeta obsegajo: učilnica za predavanja, opremljena s projekcijskimi učnimi sredstvi ter sredstva za orientacijo in karte, ki so na razpolago v Slovenski vojski in na Geodetskem zavodu Slovenije. Znanja iz vojaške topografije in geografije se ponavljajo in utrjujejo pri vseh terenskih usposabljanjih.

6 Obvladajo uporabo pribora za točkovno določanje položaja in razdalje med točkami, določanje (merjenje) horizontalnih (azimutov) in vertikalnih kotov, določanje nevidnega prostora, ekspozicij, naklonov in izračun poti premika. Na osnovi naravnih in družbenih značilnosti prostora se uspešno orientirajo tudi brez karte. Znajo orientacijske karte primerjati z zemljiščem.

Preglednica 3: Pregled vsebin in število ur pri predmetu vojaška topografija in geografija.

VSEBINA	ŠTEVILO UR		
	Topografija	Geografija	Skupaj
Uvod v predmet	1		1
Geografski prostor (in njegov pomen) - element bojevanja		1	1
Topografsko taktične kategorije geografskega prostora Republike Slovenije	2	2	4
Vojaškogeografske smeri čez Slovenijo in na območju Slovenije		9	9
Topografske karte	2	2	
Orientacija	3	2	5
Kartometrija	7		7
Določanje stojišča	2	1	3
Ocena prostora	10		10
Izdelava skic in shem	3	2	5
Sodobna topografska tehnologija	2		2
Osnove metodike predmeta topografija	1		1
Skupaj	23	27	50

*Vir: Ministrstvo za obrambo, Center vojaških šol,
Tematski načrt ... št. 013-03-1/99-57 z dne 16. 07. 1999.*

Slušatelji se podrobneje seznanijo z geografsko vsebino topografskih kart: relief, hidrografija, vegetacija, komunikacije, posamičnimi objekti in naselja. Obvladajo uporabo digitalne karte in merjenje reliefnih parametrov na njej.

Slušatelji obvladajo redosled, vsebino in način ocene geografskega prostora na izbranem primeru v terenskih razmerah, ki jih sestavljajo učinki splošnih (omejitev, položaj in velikost območja), fizičnih (osnovne geološke značilnosti, reliefa, vremenske razmere, vodne mreže, vegetacije) in družbenih (komunikacije, naselja, pomembnejši objekti) dejavnikov prostora na bojevanje enot velikosti voda in čete.

Znajo izdelati skico terena kot podlago za izdelavo sheme odločitve. S pomočjo programskih orodij in prostorskih podatkovnih baz obvladajo osnove izdelave digitalnega posnetka terena. Obvladajo postopek izdelave sheme pohoda, vidnega in nevidnega prostora ter profila reliefa.

Del programa iz geografije in taktike opravijo v terenskih pogojih združeno. Pri geografiji izdelajo podrobno oceno prostora na izbranem območju. Pri taktiki znanja, pridobljena iz ocene prostora, nadgradijo s poveljniškim ogledom in bojno presojo ter računalniško vodeno bojno simulacijo.

4. KRATEK PREGLED GEOGRAFSKIH VSEBIN NA POVELJNIŠKO ŠTABNI ŠOLI

Manevrski in (do sedaj zanemarjeni) teritorialni⁷ del Slovenske vojske zahtevata dobro usposobljene častnike, ki bodo znali učinkovito izrabit prednosti poznavanja domačega terena nasproti možnemu številnejšemu in visoko tehnično opremljenemu nasprotniku. Šolanje na poveljniško štabni šoli poteka stopenjsko in temu primerna je tudi zastopanost predmetnega področja geografije v izobraževalnem procesu⁸.

V štabnem programu slušatelji nimajo geografije. Snovalci programa so predvidevali zadovoljiv obseg geografskih znanj iz šole za častnike. Ker še vedno prihajajo na to šolanje tudi častniki, ki so končali šole za častnike pred letom 1995, je prisotna potreba po določitvi in izvedbi določenih predavanj iz geografije tudi tem častnikom, ki praviloma delajo v poveljstvih enot do ravni bataljona.

Višji štabni program

Na stopnji višjega štabnega programa predmeta geografija v samostojni obliki ni. Vgrajen je v vojaškostrokovni sklop predmetov: vodenje bojevanja taktičnih enot, skupin in brigade in temelji vojaškega vodenja in managementa. Slušatelji spoznajo osnove vojaške geografije, razmerje vojaške topografije in geografije, razmerje med prostorom in zemljiščem ter topografsko taktične kategorije geografskega prostora Republike Slovenije.

Obnovijo znanja uporabe topografskih kart, zračnih in satelitskih posnetkov ter ogleda območja. Ločijo manevrska, gorska, kraška, gozdnata in močvirna območja. Znajo oceniti prehodnost, preglednost in zaščitne lastnosti zemljišča. Spoznajo geografske prostorske strukture.

Seznanijo se z geografskimi prvinami vojaškogeografskih smeri v Sloveniji in širše. Spoznajo sekajoče se, stekajoče se in razhodne vojaškogeografske smeri na območju Slovenije. Naučijo se določati zmogljivost, koncentracijska območja, osi in linije vojaškogeografskih smeri. Obvladajo vrednotenje vojaškogeografske smeri s pomočjo redosleda obravnave geografskih dejavnikov. Primerjajo metodologijo vojaškogeografske ocene izbranega območja z drugimi metodologijami, veljavnimi v Natu.

Vrednotijo učinke geografskih dejavnikov na vojaškoobrambno področje. Slušatelji obvladajo vsebino in načine ocene geografskega prostora na izbranem območju, ki jo sestavljajo učinki splošnih (omejitev, položaj in velikost območja), fizičnih (osnovne geološke značilnosti, reliefa, vremenske razmere, vodne mreže, vegetacija) in družbenih (komunikacija, naselja in pomembnejši objekti) dejavnikov prostora na bojevanje enot velikosti bataljona in brigade.

Naučijo se oblikovati in uporabljati digitalne podatkovne baze geografskega prostora v procesu sprejemanja odločitve. Ta znanja nadgradijo pri bojnih simulacijah in izdelavi zaključnih nalog.

7 »Kar se tiče teritorialnih sil, smo spet dali nekaj priporočil za spremembo organizacijske strukture. Slovenija je že napovedala zmanjševanje teritorialnih sil in mislimo, da so naša priporočila za organizacijo preostalih sil takšna, da bodo ohranila povezavo s tradicijo skupaj z lokalnimi skupnostmi in regijami.« General Garret v odgovoru na vprašanje Roka Praprotnika v intervjuju, »General Garret je vljuden« Delo, Sobotna priloga, 18. 03. 2000. str. 10.

8 Izvedba programa je zaupana habilitiranemu visokošolskemu delavcu. Materialni pogoji za uspešno izvedbo predmeta obsegajo: učilnico za predavanja opremljena s projekcijskimi učnimi sredstvi, programska orodja geografskih informacijskih sistemov ter sredstva za orientacijo in karte, ki so na razpolago v Slovenski vojski in na Geodetskem zavodu Slovenije. Znanja iz geografije se ponavljajo in utrjujejo pri vseh terenskih usposabljanjih.

Poleg tega določene vsebine iz geografije spoznajo tudi na strokovni ekskurziji po Sloveniji. Celoten sklop geografije obsega 30 ur predavanj, vaj in terenskega dela. Posebnost predstavljajo tudi možnost izdelave zaključne naloge iz predmeta geografija. Do sedaj so se slušatelji redno odločali za razpisane teme vojaškogeografskega vrednotenja izbranih območij Slovenije⁹.

Generalštabni program

Najvišjo stopnjo v vojaškem šolstvu predstavlja generalštabni program poveljniško štabne šole. Tu je vojaška geografija samostojen predmet v obsegu 20 ur. Težišče predstavljajo predavanja in vaje ter seminarska naloga z zagovorom. Poleg tega je geografija vključena v vojaškostrokovne predmete: vodenje bojevanja združenih taktičnih enot, vodenje operativnih sestavov ter štabne dejavnosti in postopki.

Določene geografske vsebine so predstavljene tudi na strokovnih ekskurzijah. Zato je obseg predmetnega področja geografije povečan še za 20 ur. Iz predmeta geografija lahko izberejo temo zaključne naloge. Do sedaj so se slušatelji redno odločali za razpisane teme vojaškogeografskega vrednotenja izbranih območij Slovenije.

Slušatelji pridobijo in poglobijo temeljna spoznanja o geografskem prostoru Srednje in Jugovzhodne Evrope, Slovenije in sosednjih držav. Seznanijo se z vsebino, metodologijo in posebnostmi predmeta. Spoznajo nekatere geografske vsebine, metode in vrednotenje prostora v geopolitiki in geostrategiji. Obvladajo vojaško geografsko analizo prostora in jo znajo uporabiti pri načrtovanju in izvajanju bojevanja in vojskovanja na območju Slovenije in v sosesčini.

Spoznajo in vrednotijo Južnoevropsko vojskovališče, položaj in vlogo Slovenije na njem ter osnovne značilnosti severnega, vzhodnega, zahodnega in južnovzhodnega bojevališča Slovenije. Preučujejo območja zgostitve in sekajoče se, stekajoče se in razhodne vojaškogeografske smeri operativnega pomena na območju Slovenije. Spoznajo dodatne učinke fizičnih, družbenih in splošnih geografskih dejavnikov na vodenje bojevanja. Seznanijo se z uporabo tehnologij GIS in daljinskih zaznav v procesu bojnega odločanja in pripravl na bojevanje.

Preglednica 4: Vseбина predmeta in struktura¹⁰

Z. št.	TEMA	ŠTEVILO UR		
		Predavanja	Vaje in ogledi	Skupaj
1.	Uvod v vojaško geografijo	1		1
2.	Južnoevropsko vojskovališče	2		2
3.	Slovenija - prostor za vodenje vojaških operacij	2	1	3
4.	Značilnosti vzhodnega bojevališča	2	2	4
5.	Značilnosti južnovzhodnega bojevališča	2	3	5
6.	Značilnosti severnega bojevališča	2		2
7.	Značilnosti zahodnega bojevališča	2	2	4
8.	Sodobne tehnologije GIS	1	2	3
	Skupaj	14	10	24

Vir: Odredba ministra za obrambo št. 811-179/96 z dne 28. 05. 1996.

⁹ Vseбина in metodološka zgradba zaključnih nalog iz geografije je na visoki ravni. O tem pričajo tudi ocene. Njihovo povprečje je 9 (devet) prav dobro. Enako velja tudi za generalštabni program.

¹⁰ Generalštabni program, ki ga je določil minister za obrambo 28. 05. 1996 z odredbo št. 811-179/96, na Poveljniško štabni šoli, poteka od leta 1996.

V oblikovanje in izvedbo izobraževanja geografskih vsebin v generalštabnem programu je čvrsto vpeta tudi matična geografska stroka. Predavanja nekaterih pomembnejših slovenskih geografov slušateljem Poveljniško štabne šole in somentorstvo pri izdelavi zaključnih nalog iz vojaške geografije omogoča prenos in predstavitev pomembnih fizičnih in družbenih geografskih vsebin na visokošolski ravni¹¹.

5. PRIMERLJIVOST GEOGRAFSKIH IZOBRAŽEVALNIH VSEBIN S TUJINO

Posebnost slovenskega vojaškega šolstva izhaja iz naslonitve na civilni šolski sistem. Zato ne moremo ustrezno primerjati obsega, strukture in vsebine predmeta geografija s tujimi vojaškimi izobraževalnimi ustanovami, kjer se šolajo bodoči podčastniki in častniki. Poudariti pa velja, da na vseh vojaških štiriletnih šolah (srednjih in visokih) poučujejo geografijo kot samostojen predmet. Poleg geografskih vsebin postaja pomembno področje tudi ekološka vzgoja, ki jo bo potrebno umestiti v vojaški izobraževalni program tudi pri nas.

Nekoliko lažja je primerjava poučevanja geografskih vsebin na poveljniških in štabnih šolah držav članic Nata in Partnerstva za mir s Slovenijo. Zato se v nadaljevanju osredotočam na to skupino izobraževalnih ustanov. Kljub poudarjenemu uporabnemu namenu so geografska znanja (samostojna ali vključena v vojaškokstrokovni del) del izobraževalnega programa na štabni, višji poveljniški in generalštabni ravni. Zaradi »vojaške zaprtosti in namenskih izobraževalnih vsebin« je neposredna primerjava težavna¹². Vendar lahko izluščimo nekatera vsebinska področja vojaške geografije.

Štabno raven predstavljajo znanja iz določitve bojnega okolja v okviru obveščevalne priprave bojišča¹³. Hkrati uporabljajo nekatere kartografske metode pri ponazarjanju bojnih razmer in načrtovanih aktivnosti. Izvajajo tudi študijska potovanja.

Za višje ravni izobraževanja, kot so šole za poveljnike bataljonov in brigad ter za štabne častnike v višjih poveljstvih, so geografske vsebine pomembna sestavina izobraževanja. Izvajajo jih samostojno ali v sklopu vojaških predmetnih področij. Vsebine se bistveno ne razlikujejo od programa na Poveljniško štabni šoli. Vendar obstajajo razlike med šolanjem na nacionalni ali mednarodni ravni. Šolanje na nacionalni ravni je bolj zaprto in obravnava tudi nekatera občutljiva geopolitična vprašanja. Mednarodna raven je bolj odprta. Zaradi pestre nacionalne strukture slušateljev izstopa področje spoznavanja različnega fizičnega in družbenega okolja v različnih državah¹⁴.

11 *Izstopata profesorja dr. Jurij Kunaver in dr. Vladimir Klemenčič.*

12 *To je ugotovil tudi mag. Alojz Jehart, brigadir in namestnik načelnika Generalštaba Slovenske vojske, v seminarski nalogi iz geografije z naslovom Vrednotenje in mesto vojaške geografije v vojaških izobraževalnih programih izbranih držav Nata in držav Partnerstva za mir.*

13 *Podrobneje v: FM 34-130 (Tactical, Operational and Strategic Intelligence Preparation of Battlefield) str. 5-1 do 5-7. U. S. Government, Ministry of Defense, Washington D. C.*

14 *V delovni skupini Nata za področje individualnega urjenja in izobraževanja (NATO Training group Working Group/Individual Training & Education - NATO NTG WG IT&ED) je bilo na 53. delovnem srečanju NATO NTG WG IT&ED maja 1999 oblikovano posebno delovno področje »Cross-Cultur Training«, ki naj pomaga oblikovati enotno metodologijo in vsebino izobraževanja vojakov, podčastnikov in častnikov za delo v mirovni operacijah v različnih naravnih in kulturnih okoljih. Geografsko metodo obravnave in predstavitve naravnega (fizičnega) in kulturnega (družbenega) okolja (prostora), je predstavila slovenska delegacija na 54. delovnem srečanju NATO NTG WG IT&ED.*

Preglednica 5: Programske vsebine v izbranih državah

Programske vsebine v izbranih državah - druga stopnja izobraževanja:
Vojaška geografija ali geografske študije. Študijska potovanja. Regijske študije.
Vojaška topografija z elementi vojaške geografije pri preučevanju taktike oziroma uporabe združenih taktičnih nalog.
Vojaško-geografska ocena prostora za izvajanje mirovnih operacij v podporo miru.
Programske vsebine v izbranih državah - tretja stopnja izobraževanja:
Regijske študije. Strateško okolje. Študijska potovanja. Štabne vaje.
Združene operacije. Kopenske operacije.
Elementi geopolitičnega in geostrateškega položaja.
Vojaško-geografska ocena prostora za izvajanje mirovnih operacij in operacij v podporo miru.

Vir: Jehart, 2000, str. 11-12.

Dodatno merilo predstavljajo vsebinska področja posameznih vojaškogeografskih strokovnjakov. Iz njih lahko razberemo primerljivost geografskih vsebin v vojaškem šolstvu Slovenije s tujino.

Preglednica 6: Vrednotenje geografskih dejavnikov - vsebinska področja pri tujih avtorjih:

Avtor	Vsebinska področja obravnave geografskih dejavnikov
Klišanić (1972, 198)	Loči geografske dejavnike morja, atmosfere in kopna, pri katerih upošteva zlasti geografski položaj (velikost, obliko in meje); fizičnogeografske dejavnike: relief, geološko zgradbo, pedološko zgradbo, klimo, hidrologijo, hidrografijo, pokritost zemljišča (vegetacija in kmetijske kulture) in družbenogeografske dejavnike: komunikacije, gospodarstvo in vojaško industrijo; prebivalstvo; družbenopolitično ureditev in vojaške baze.
Marjanović (1983, 14)	Obravnava naslednje geografske dejavnike: položaj, oblika, meje, klima, vode, geološka in pedološka sestava tal, vegetacija, prebivalstvo in naselja, promet, gospodarstvo ter družbenopolitična ureditev - združene v prostorski dejavnik bojevanja.
Jankovič (1985, 121-130)	Izpostavlja topografski opis zemljišča: relief, hidrografske razmere in vegetacijski pokrov; komunikacije, naselja, gospodarski in industrijski objekti in ocene ekonomskega stanja območja na pripravo, organiziranje in izvajanje vojaških aktivnosti. Obravnava premik, grupiranje sil, bojno razporeditev, razdelitev nalog (hitrost, način in manever) ter izbiro bojnih linij, območja interesa, ognjenih položajev, stopnjo oviranja in utrjevanja, opazovanje in maskiranja, na sistem vodenja in zvez ter logistiko.
Faringdon (1989, 14, 31-71, 226-240)	Upošteva strateške interese (energija, kovine, hrana); obveznosti (alianse, nevtralnost) in geopolitiko. Določi prostorske razsežnosti: 1) vesolje (satelitsko opazovanje komunikacije, obveščanje); 2) atmosfera (zračna vojna, transport in logistična podpora); 3) pomorska dimenzija (pomorska vojna, transport, dostop do morja, pomorske baze); 5) kopenski dejavniki: klima (zimske razmere, megla, oblačnost, tema in veter) ter površje (reke, prekopi in kanali, gore in hribi, gozdovi, železnice in ceste, naselja in mesta ter preglednost). Analizira osnovne vojaško geografske poteze posameznih držav in pomembnejših območij s predstavitvijo posameznih vojaško geografskih smeri.

Brinkerhoff (1993, 1056-1058)	Loči taktične, operativne in strateške vojaško geografske ravni. Vrednoti: 1) terenska analiza: učinki naravnih dejavnikov (oblika območja, relief, vzorci tal, vegetacija, živalski svet, vreme in klima) ter prostorske strukture (naselja, stavbe, komunikacije, letališča, jezovi in kmetijske kulture) in 2) vojaški del: ovire, učinki oblike površja na uporabo oborožitve, preglednost in maskirni pogoji, zaščitne lastnosti in komunikacije. Analizo območja sestavljajo poleg naravnih dejavnikov (oblika in površje ter značilnosti vegetacije in klime) družbene in prostorske strukture (prebivalstvo, sestava mest in naselij, kmetijska območja in komunikacijska mreža).
O’Niell (1997)	Predstavi obveščevalno pripravo bojnega prostora (po pravilniku FM 34 - 130): 1) analizo ter podatkovno bazo bojnega okolja in terena; 2) loči območja operacij, interesa in bojnega prostora; 3) upošteva geografske, terenske in vremenske značilnosti, demografske razmere in poselitev, infrastrukturo in ekonomsko stanje, upravno in teritorialno razdelitev ter prostorske zmogljivosti.
Collins (1998, 11 - 387)	Obravnava: 1) fizično geografijo, kamor uvršča položaj, velikost in oblika ozemlja; oblikovanost površja, hidrografske, geološke in pedološke ter vegetacijske značilnosti; oceanografijo; zemeljsko atmosfero; regionalne posebnosti (tundre, arktična morja, gorska, puščavska, tropska in močvirna območja); vesolje; strateške surovine; 2) družbeno geografijo, kamor uvršča prebivalstvo; poselitev; komunikacije; vojaške baze; ovire (točkovne, linijske, minske eksplozivne, oviranje v pogojih uporabe nuklearnega, kemičnega in biološkega orožja); 3) politično-vojaško geografijo kamor uvršča kopensko, pomorsko, zračno in vesoljsko razsežnost in 4) analizo območja, kamor uvršča oblike analiz (geografske podatkovne baze in prostorski učinki na izvedbo naloge) in izbrana primera vojaških operacij v Normandiji leta 1944 in Vietnamu 1967. in 1968. leta.

Vir: Bratun, 1999, 25, 26

SKLEP

Geografija je zadovoljivo zastopana v izobraževalnih vsebinah vojaških šol v Sloveniji. Njene vsebine so primerno razdeljene in prilagojene ravni slušateljev. Zahtevnost in obseg geografskih vsebin narašča z zahtevnostjo šolanja. Na podčastniški šoli slušatelji spoznajo samo nekatere geografske prvine. Na častniški šoli je geografija in topografija samostojen izobraževalni sklop. Na poveljniško štabni šoli je geografija samostojen predmet. Pri izobraževanju sodelujejo tudi profesorji Oddelka za geografijo Filozofske fakultete. Zaradi posebnosti v Sloveniji ne moremo zgolj prenašati tujih rešitev vojaškega vrednotenja prostora. Predvideno preoblikovanje geografije v nacionalni predmet, pomemben za naš državni obstoj, bo moralo okrepiti nekatere geografske vsebine izobraževanja vodstvenega kadra Slovenske vojske. Predmetno področje geografije bo potrebno dopolniti na vseh ravneh tudi z ekološkimi vsebinami.

Iz predstavljenih vsebin izhajajo ustrezna primerljivost in podobna vsebinska zasnova izobraževanja iz geografskih vsebin s tujino. Vendar obstojajo tudi razlike. Te so posledica majhnosti in pestrosti geografskega okolja Slovenije. Zato se taktična, operativna in strateška raven prepletajo. Iz njih izhajajo tudi nekatere nadaljnje naloge in usmeritve pri vključevanju geografskih vsebin v program vojaških šol Slovenske vojske.

VIRI IN LITERATURA:

1. Bratun, Z., 1998: Geografski dejavniki državnovarnostnega sistema Republike Slovenije, Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Ljubljana.
2. Bratun, Z., 1999: Razmerje prostor in zemljišče: v Z. Bukinac (ur.) Vojstvo, št. 99-6, str. 19 -46, Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Ljubljana.
3. Brinkerhoff, R. J., 1993: Geography, Military; v International Military and Defense Encyclopedia by Trevor N. Dupuy. Brassey's Book Orders, 1055(1062. Macmillan, New Jersey.
4. Collins, M. J., 1998: Military Geography. National Defense University Press, Washington, D.C.
5. Department of Geography and Environmental Engineering, 1992: Student study guide for EV 203, Terrain analysis, Rev. Oct. 1992. U. S. Military Academy, West Point, N. Y.
6. Državni zbor Republike Slovenije. 1993. Resolucija o izhodiščih zasnove Nacionalne varnosti Republike Slovenije UL RS št. 71/93. Uradni list Republike Slovenije. Ljubljana.
7. Faringdon, H., 1989: Strategic geography. London and New York: Routledge.
8. FM (Field Manual) 34-130, 1985: (Tactical, Operational and Strategic Intelligence Preparation of Battlefield) str. 5-1 do 5-7, U. S. Government, Ministry of Defense, Washington D. C.
9. Gams, I., 1996: Geografske značilnosti Slovenije, Mladinska knjiga, Ljubljana.
10. Glassner, M., 1993: Political geography. John Wiley & Sons Inc. New York.
11. Janković, B., 1985: Priručnik iz vojne topografije. Vojnoizdavački zavod, Beograd.
12. Jehart, A., 2000: Vrednotenje in mesto vojaške geografije v vojaških izobraževalnih programih izbranih držav.Nata in držav Partnerstva za mir. Ljubljana. Seminarska naloga, Poveljniško štabna šola: Center vojaških šol.
13. Klišanič, V., 1972: Geografija, v: Gažević N. (gl. ur.) Vojna enciklopedija, druga izdaja, št. 3, Foča - Jajce, 195 - 198, Vojnoizdavački zavod, Beograd.
14. Marjanović, R., 1983: Opšta vojna geografija, Vojnoizdavački zavod, Beograd.
15. Ministrstvo za obrambo, 1999: Tematski načrt izobraževanja in usposabljanja kandidatov za častnike v šolskem letu 1999/2000. Št. 013-03-1/99-57 z dne 16. 07. 1999. Center vojaških šol, Ljubljana.
16. Ministrstvo za obrambo, 1996: Odredba št. 811-179/96. Št. 811-179/96 z dne 28. 05. 1996. General štabni program šolanja na Poveljniško štabni šoli, Center vojaških šol, Ljubljana.
17. NATO Training group Working Group/Individual Training & Education, 1999: Draft for Review by Working Group (Domain #4, Training Content, Page 4 of 4), Wiena.
18. O'Neill, N., 1997: Intelligence preparation of Battlespace. Slovenia 340-1. V (U.S.) Corps U. S. Army Europe - predavanje. Ljubljana.
19. Praprotnik, R., 2000: General Garret je vljuden. Intervju, v: Ljubljana. Delo, Sobotna priloga, 18. 03. 2000, str. 10.
20. Šteiner, A., 1999. Uporabnost OPB v delu Slovenske vojske. Ljubljana. Seminarska naloga, Poveljniško štabna šola: Center vojaških šol.
21. Štemberger, V., 1999: Kaj mora vedeti o geografskem prostoru Slovenije podčastnik Slovenske vojske. Seminarska naloga, Poveljniško štabna šola, Center vojaških šol. Ljubljana.

GEOGRAPHY IN THE MILITARY SCHOOLING OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

SUMMARY

The amount of geography taught in military schools in Slovenia is satisfactory. Its contents are appropriately distributed and adapted to the levels of students. The difficulty and extent of the geographical curriculum increase with the difficulty to schooling. At the school for non-commissioned officers students learn only some geographic topics. At the school for commissioned officers geography and topography are independent subjects. At the school for staff and commanding officers geography is an independent subjects. Professors from department of geography at the Faculty of arts take part in the educational process. Because of certain peculiarities in Slovenia, we can not merely adopt foreign solutions concerning the military evaluation of terrain. Due to the foreseen transformation of geography into a national subject, important to our state existence, some geographical and ecological contents of the education of Slovene Army leading staff will have to be upgraded.

The Geographical contents of our educational system are similar and comparable to those taught abroad. However, there are also differences. These are the result of Slovenia's small size and variety of its landscape. That is why tactical, operational and strategic aspects intermingle. Some further tasks and orientations should be performed in order to integrate geographical topics into the programme of the military schools in the Slovenian Army.

*Slika 1: Terenska analiza, Slušateljci Šole za častnike, Trebanjska kotlina (Belšinja vas), 8.9.1999.
Foto: Dušan Marinčič*